W ŚWIAT Z KLASĄ

Etyka

EDUKACJA GLOBALNA NA ZAJĘCIACH ETYKI W SZKOLE PODSTAWOWEJ

08

SCENARIUSZ

Prawo do wody prawem do życia

DOROTA STĘPNIAK

KLASA IV–V

2 X 45 MINUT

Scenariusz zwraca uwagę na zagadnienie korzystania z zasobów naturalnych, na przykład wody. Uczniowie i uczennice przyglądają się kwestii zasobów z perspektywy praw człowieka i zastanawiają, w jaki sposób dostęp do wody wpływa na jakość życia ludzi. Zajęcia stwarzają okazję do refleksji nad deficytem wody, który staje się powszechnym problemem bez względu na szerokość geograficzną. Scenariusz akcentuje potrzebę współodpowiedzialności za zasoby naturalne na przykładzie wody.

Pytanie kluczowe

Jeśli każdy ma prawo do życia, to dlaczego nie każdy ma prawo do wody?

Cele zajęć:

- wyjaśnisz, jakie współzależności istnieją między dostępem do wody a edukacją, możliwością upraw oraz warunkami sanitarnymi
- dowiesz się, gdzie na świecie brakuje wody
- poznasz pojęcie etyki ekologicznej i zaproponujesz sposoby jej praktykowania

Związek z podstawą programową:

II. 4, IV. 4
V. 2, 4, 6

Zagadnienia:

zrównoważony rozwój, konsumpcja i produkcja, zasoby naturalne

Cele Zrównoważonego Rozwoju:

—6 Czysta woda i warunki sanitarne
—12 Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja

Metody:

dyskusja, miniwykład, praca plastyczna

Formy pracy:

praca indywidualna, praca w parach, praca w grupach

Środki dydaktyczne i materiały:

szklana butelka czystej wody, kubki (szklane, ceramiczne itp.) – tyle, ilu uczniów i uczennic w klasie, kartki A3, film *Woda*, PAH (4:26), komputer, rzutnik, dostęp do Internetu, załączniki

Wprowadzenie

1

5 minut

Przywitaj się z uczniami i uczennicami. Pokaż napełnioną butelkę wody i zapytaj: Co mogę zrobić z wodą?

Zapewne odpowiedzi uczestników i uczestniczek zajęć będą różnorodne: wypić, wylać, podlać kwiaty. Już na tym etapie rozpoczyna się refleksja dotycząca zasobu naturalnego, jakim jest woda. Pytanie jest jak najbardziej oczywiste i takie być powinno; dzięki temu każda osoba uczestnicząca w zajęciach może się swobodnie wypowiedzieć. Być może uczniowie i uczennice podejdą do pytania niekonwencjonalnie i podadzą zaskakujące odpowiedzi.

Podsumuj wypowiedzi młodzieży lub zaproś chętną osobę, aby dokonała tego zamiast ciebie. Następnie zadaj pytanie: Jak myślicie, co będzie tematem naszych dzisiejszych zajęć? Pozwól wybrzmieć kilku wypowiedziom, pomysłom, a następnie podaj temat i cele lekcji. Cele możesz umieścić w widocznym miejscu na planszy lub tablicy multimedialnej, dzięki czemu będzie można odwoływać się do nich podczas zajęć. Zweryfikuj, czy uczniowie i uczennice je rozumieją, na przykład poprzez rozmowę w parach lub dokonanie parafrazy przez jedną z osób.

Praca właściwa

2

5 minut

Powróć do butelki z wodą i zadaj pytanie: Skąd wzięła się woda w tej butelce? Zachęć do rozmowy w parach, następnie uczniowie i uczennice dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy. Wypowiedzi młodzieży zapisz na tablicy, dużym arkuszu papieru, grupując pokrewne zdania.

Wśród typowych odpowiedzi znajdą się zapewne: sklep, sklepik szkolny, kran. Zwróć uwagę, czy pojawią się mniej standardowe wypowiedzi jak na przykład studnia.

3

10 minut

Powróć do tematu lekcji i zadaj pytania: Czy wody może zabraknąć? Czy każdy powinien mieć zagwarantowane prawo do wody? Na czym miałoby ono polegać? Zaproś uczniów i uczennice do obejrzenia filmu PAH *Woda* (4:26) (http://bit.ly/FilmPAHWoda). Zaakcentuj, że współautorami i współautorkami filmu są dzieci. Przed projekcją lub po niej wyjaśnij, czym zajmuje się Polska Akcja Humanitarna. Być może uczniowie i uczennice zetknęli się już z Polską Akcją Humanitarną lub celami, jakie jej przyświecają.

Polska Akcja Humanitarna to polska organizacja pozarządowa działającą od 1992 roku. Udziela ludziom pomocy w miejscach kryzysów humanitarnych: klęsk naturalnych i konfliktów zbrojnych, ale też szuka długoterminowych rozwiązań i zapobiega kolejnym kryzysom. Prowadzi również kampanie społeczne, zwracając uwagę na globalne potrzeby i prawa człowieka takie jak: dostęp do wody, żywności, bezpiecznego schronienia i toalet.

Źródło: PAH, *O nas*, https://www.pah.org.pl/o-nas/kim-jestesmy.

4

15 minut

Zaproś uczniów i uczennice do uzupełnienia w parach kart pracy do filmu z załącznika nr 1, a następnie zachęć ich do prezentacji swoich odpowiedzi.

5

5 minut

Zwróć uwagę uczniów i uczennic na odpowiedzialność za środowisko naturalne, która spoczywa na każdym z nas, bez względu na to, w jakim miejscu mieszkamy, ile mamy lat. Zaakcentuj współzależności między dostępem do wody a edukacją, możliwością upraw rolnych czy warunkami sanitarnymi. Pokaż klasie grafikę ze strony: https://www.wodkany.pl/zasoby-wody-w-polsce-i-na-swiecie. Zwróć uwagę, że Polsce również grozi deficyt wody.

Deficyt wody jest problemem nie tyle lokalnym, co przede wszystkim globalnym. Dotyka wielu krajów na świecie.
Afryka: m.in. Sudan Południowy, Somalia, Etiopia, Uganda, Kenia, RPA, Botswana
Azja: m.in. Syria, Jordan, Indie, Bangladesz, Nepal
Ameryka Łacińska: Meksyk, Wenezuela

W Polsce na jednego mieszkańca przypada tylko 1600 metrów sześciennych wody, podczas gdy w Europie to średnio prawie 4600 metrów sześciennych. Musimy dbać o wodę, ponieważ jesteśmy na 22 miejscu w Europie pod względem jej zasobów.

Źródło: Naczelna Redakcja Gospodarcza, D. Kwiatkowski, *Stepy Polskie. Raport o wodzie: w Polsce brakuje wody i nie chodzi tylko o suszę*, Polskie Radio, 24.08.2018, https://www.polskieradio.pl/42/3146/Artykul/2181735,Stepy-Polskie-Raport-o-wodzie-w-Polsce-brakuje-wody-i-nie-chodzi-tylko-o-susze.

Podsumowanie

6

5 minut

Zadaj uczniom i uczennicom pytanie kluczowe: Jeśli każdy ma prawo do życia, to dlaczego nie każdy ma prawo do wody? Pozwól na swobodne wypowiedzi. Następnie zadaj pytania: Czy możemy coś z tym zrobić? Jakie macie propozycje, pomysły?

Podkreśl, że jest to pytanie celowo przewrotne, które ma sprowokować do zastanowienia się, dlaczego nie wszyscy ludzie na świecie mają taki sam dostęp do wody i dlaczego za wodę trzeba płacić. Pojawia się tu kwestia konfliktu interesów gospodarczych i społecznych. Wielkie koncerny przemysłowe, handlowe i rolnicze wykorzystują olbrzymie ilości wody do produkcji, podczas gdy mieszkańcy i mieszkanki krajów, w których działają, często nie mają dostępu do wody. Co więcej, wiele tych koncernów produkuje właśnie wodę butelkowaną. Możesz nawiązać do akcji „Piję wodę z kranu" i zapytać, co uczniowie i uczennice sądzą o takich rozwiązaniach.

Więcej na ten temat: O. Gitkiewicz, *Lanie wody*, Krytyka Polityczna, 19.09.2018, https://krytykapolityczna.pl/swiat/lanie-wody.

LEKCJA 02

Wprowadzenie

1

2 minuty

Rozpocznij zajęcia od przypomnienia celów lekcji. Wskaż, który został już zrealizowany (wyjaśnisz, jakie współzależności istnieją między dostępem do wody a edukacją, możliwością upraw oraz warunkami sanitarnymi), a które jeszcze zostały do zrealizowania (dowiesz się, gdzie na świecie brakuje wody; poznasz pojęcie etyki ekologicznej i zaproponujesz sposoby jej praktykowania).

2

20 minut

Powróć do odpowiedzi na pytanie nr 7 z karty pracy do filmu, który obejrzeliście na poprzedniej lekcji, i zaproponuj uczniom i uczennicom pracę w grupach. Poproś o stworzenie plakatu pt. *Woda życia* (załącznik nr 2). Powiedz, że teraz będą wdrażać w życie założenia etyki ekologicznej. Definicję wyświetl na tablicy multimedialnej lub zapisz tak, aby była dostępna dla uczestników i uczestniczek zajęć. Połącz ich w czteroosobowe grupy. Każdej grupie wręcz instrukcję z załącznika nr 2.

Etyka ekologiczna, ekoetyka, etyka środowiskowa – nurt etyki, którego główną ideą jest związek człowieka z otoczeniem, głosi szacunek oraz współczucie dla każdej formy życia i powściągliwość co do własnych potrzeb.

Źródło: *Etyka ekologiczna*, w: *Encyklopedia leśna*, https://www.encyklopedialesna.pl/haslo/etyka-ekologiczna/.

Praca właściwa

3

10 minut

Zaproś grupy, które skończyły plakaty, do umieszczania ich w widocznym miejscu na tablicy lub ścianie. Przedstawiciele grup prezentują i omawiają efekty pracy. Rozpocznij od zadania pytań: Dla kogo jest przeznaczony plakat? Komu szczególnie chcielibyście go dedykować? Dlaczego zdecydowaliście się na taki znak graficzny, kolorystykę? Jeśli uczniowie i uczennice z innych grup będą chcieli się dopytać, prosić o wyjaśnienie, koniecznie należy zapewnić młodzieży taką możliwość.

Podczas wykonywania tego zadania nadal pracujemy nad pogłębianiem refleksji uczniów i uczennic nad rolą i znaczeniem wody. Młodzież wchodzi też w rolę ekspercką, nauczycielską. Ma przybliżyć etykę ekologiczną w kontekście zasobów wody. Pytanie, kto będzie stanowił wybraną grupę docelową, kogo wskaże młodzież? Jak przedstawi na przykład powściągliwość własnych potrzeb, która znajduje się w definicji etyki ekologicznej?

Podsumowanie

4

8 minut

Poczęstuj każdą osobę wodą nalaną do kubka. Zaproponuj, aby każdy zastanowił się, jaki toast chciałby wznieść w związku z tematem, nad którym dziś pracowała klasa (1–2 zdania). Przypomnij, że toast wygłaszany przy okazji ważnych wydarzeń jest życzeniem pomyślności i zdrowia.

Kiedy uczniowie i uczennice wygłaszają swoje toasty, nauczyciel lub nauczycielka uzyskuje informację zwrotną na temat tego, co było najbardziej znaczące na zajęciach i co pozostaje pragnieniem i życzeniem w kontekście omawianego tematu. Niewykluczone, że toasty mogą się powtarzać – należy przeznaczyć chwilę na to, aby każdy miał możliwość przemyśleć swój toast.

5

3 minuty

Wyświetl uczniom i uczennicom planszę z Celami Zrównoważonego Rozwoju ze strony: http://www.un.org.pl. Opowiedz, że Cele to zadania dla całej ludzkości, które powinny być zrealizowane do 2030 roku, abyśmy my i przyszłe pokolenia mogli nadal żyć na Ziemi. Podkreśl, że kwestia wody została ujęta w Celu 6: Czysta woda i warunki sanitarne. Opowiedz młodzieży, na czym polegają zadania postawione przed nami wszystkimi.

Wybrane zadania do wykonania do 2030 roku:

- *zapewnić powszechny i sprawiedliwy dostęp do bezpiecznej wody pitnej w przystępnej cenie*
- *poprawić jakość wody poprzez redukcję zanieczyszczeń, likwidowanie wysypisk śmieci, ograniczenie stosowania szkodliwych substancji chemicznych i innych szkodliwych materiałów*
- *znacząco podnieść efektywność wykorzystywania wody we wszystkich sektorach oraz zapewnić zrównoważony pobór wody oraz dostawy wody pitnej, by rozwiązać problem niedostatku wody i znacząco zmniejszyć liczbę ludzi cierpiących z tego powodu*
- *zapewnić ochronę i odnowić ekosystemy zależne od wody, w tym tereny górskie, lasy, tereny podmokłe, rzeki, jeziora i wody podziemne*
- *wspierać i wzmocnić udział lokalnych społeczności w poprawie gospodarowania zasobami wodnymi i infrastruktury sanitarnej.*

Źródło: Platforma społeczna ONZ, *Cele Zrównoważonego Rozwoju, Cel 6: Czysta woda i warunki sanitarne*, http://www.un.org.pl.

6

2 minuty

Na zakończenie zwróć uwagę, że klasa korzystała dziś z wody w szklanej butelce i ze szklanych lub porcelanowych kubeczków. Zadaj pytania:

- Dlaczego dziś wypiliśmy wodę ze szklanek/porcelanowych kubków?
- Co sądzicie o plastikowych kubkach i butelkach?

Poproś, aby w domu uczniowie i uczennice również porozmawiali o używaniu plastikowych butelek i kubków oraz innych przedmiotów z tego surowca ze swoimi rodzicami, dziadkami, rodzeństwem.

Propozycje dalszych działań:

Uczniowskie refleksje związane z zajęciami i pracą domową mogą być punktem wyjścia do dalszych działań młodzieży. Oto przykłady:

1. Wycieczka do miejscowej oczyszczalni ścieków, gdzie uczniowie i uczennice mogą dowiedzieć się, ile wody codziennie się oczyszcza i jak się to odbywa.
2. Sąd na plastikiem. (Rozprawa sądowa; adwokaci, prokurator, świadkowie; w roli oskarżonych na przykład plastikowe butelki, kubki. Przykładowe działania: *Sąd nad opakowaniami z plastików*, http://bit.ly/Sad-NadPlastikiem).
3. Kampania społeczna Zamiast plastikowego kubka... – uczniowie i uczennice, wykorzystując telefony komórkowe, mogą nakręcić spot kampanii społecznej. Filmik będzie przedstawiał ich pomysł na rozwiązanie problemu nadmiernego używania plastiku. Więcej informacji: *Dziewięć sposobów na ograniczenie zużycia plastiku*, https://ulicaekologiczna.pl/przyjazne-srodowisku/9-sposobow-na-ograniczenie-plastiku.
4. Obchody Światowego Dnia Wody – 22 marca. Więcej informacji: PAH, *Kampania edukacyjna – Studnia dla Południa*, https://www.pah.org.pl/dokumenty/#materialy-edukacyjne.

Więcej propozycji projektów oraz informacje dla młodzieży o tym, jak przygotować projekt, na stronie Centrum Edukacji Obywatelskiej: globalna.ceo.org.pl/projekty-mlodziezowe.

Propozycje kontynuacji lekcji:

- M. Szczepanik, scenariusz zajęć *Ocean plastiku*, w: *Edukacja globalna na zajęciach geografii w szkole podstawowej*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, http://bit.ly/CEOOceanPlastiku.
- A. Hentel, scenariusz zajęć *Co wiesz o wodzie? What do you know about water?*, w: *Edukacja globalna na zajęciach języka angielskiego w gimnazjum*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2015, http://bit.ly/CoWieszoWodzie.
- P. Kopcińska, *Cywilizacje wielkich rzek*, w: *Edukacja globalna na zajęciach historii w gimnazjum*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2015, http://bit.ly/WSKCywilizacjeRzek.
- Ćwiczenie *Wirtualna woda, realne problemy*, w: *Cały świat w klasie*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2015, http://bit.ly/CEOWirtualnaWoda.

Źródła:

- PAH, *Woda*, https://www.pah.org.pl/co-robimy/woda.
- Film *Woda*, PAH, 2013, https://www.youtube.com/watch?v=aVGmA7MJmkM.
- *Międzynarodowa Dekada Wody 2018–2028*, http://www.unic.un.org.pl/dekada-wody/miedzynarodowa-dekada-wody-2018%E2%80%932028/3220.
- A. Synakiewicz, *Woda droższa niż benzyna. Kryzys wodny w Ameryce Łacińskiej*, http://www.woda.edu.pl/artykuly/woda_drozsza_niz_benzyna.
- *Etyka ekologiczna*, w: *Encyklopedia leśna*, https://www.encyklopedialesna.pl/haslo/etyka-ekologiczna/.
- Naczelna Redakcja Gospodarcza, D. Kwiatkowski, *Stepy Polskie. Raport o wodzie: w Polsce brakuje wody i nie chodzi tylko o suszę*, Polskie Radio, 24.08.2018, https://www.polskieradio.pl/42/3146/Artykul/2181735,Stepy-Polskie-Raport-o-wodzie-w-Polsce-brakuje-wody-i-nie-chodzi-tylko-o-susze.
- PAH, *O nas*, https://www.pah.org.pl/o-nas/kim-jestesmy.
- Wodkany, *Zasoby wody w Polsce i na świecie – infografika*, https://www.wodkany.pl/zasoby-wody-w-polsce-i-na-swiecie.
- Zestaw plansz zawierający podstawowe informacje na temat Celów Zrównoważonego Rozwoju, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018, https://globalna.ceo.org.pl/cele-zrownowazonego-rozwoju.
- Ulica Ekologiczna, *Dziewięć sposobów na ograniczenie zużycia plastiku*, https://ulicaekologiczna.pl/przyjazne-srodowisku/9-sposobow-na-ograniczenie-plastiku.
- I. Engel, Publiczne Gimnazjum w Słońsku, *Sąd nad opakowaniami z plastików*, http://bit.ly/SadNadPlastikiem.
- PAH, *Kampania edukacyjna – Studnia dla Południa*, https://www.pah.org.pl/dokumenty/#materialy-edukacyjne.
- O. Gitkiewicz, *Lanie wody*, Krytyka Polityczna, 19.09.2018, https://krytykapolityczna.pl/swiat/lanie-wody.

Załączniki:

Załącznik nr 1 – Karta pracy: Pytania do filmu *Woda* Polskiej Akcji Humanitarnej
Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Plakat *Woda życia*. Instrukcja do pracy w grupach

Załącznik nr 1 – Karta pracy: Pytania do filmu *Woda* Polskiej Akcji Humanitarnej

1. Gdzie na świecie brakuje wody?	
2. Na co ma wpływ woda?	
3. Co robisz, jeśli chcesz się napić wody?	
4. Co robią Twoi rówieśnicy i rówieśniczki w krajach dotkniętych deficytem wody, jeśli chcą się napić?	
5. Ile czasu zajmuje bohaterom i bohaterkom filmu wędrówka po wodę?	
6. Z czego muszą zrezygnować Twoi rówieśnicy i rówieśniczki, żeby dostarczyć swojej rodzinie wodę?	
7. Dlaczego na świecie brakuje wody?	
8. Czy jestem odpowiedzialny, odpowiedzialna za wodę? Nie/tak. Dlaczego? Co mogę zrobić?	

Załącznik nr 2 – Materiał pomocniczy: Plakat *Woda życia*. Instrukcja do pracy w grupach

Kryteria wykonania zadania: Plakat *Woda życia* (czas na wykonanie zadania: 20 minut)

1. Zapoznajcie się z definicją etyki ekologicznej/środowiskowej.
2. Porozmawiajcie o tym, co stanowi jej cel i sens.
3. Zastanówcie się, do kogo chcecie skierować wasz plakat. Komu go dedykujecie (na przykład dzieci, młodzież, dorośli)?
4. Pomyślcie, co mogłoby się znaleźć na waszym plakacie (hasło, grafika, kolorystyka).
5. Podzielcie się pracą i wykonajcie plakat.
6. Podejmijcie wspólnie decyzję, gdzie chcecie go zawiesić (szkoła, urząd miasta, ośrodek zdrowia, dom kultury, przedszkole, inne miejsce). Zwróćcie uwagę, do kogo kierujecie treść waszego plakatu, i odpowiednio wybierzcie miejsce do wyeksponowania.

Kryteria wykonania zadania: Plakat *Woda życia* (czas na wykonanie zadania: 20 minut)

1. Zapoznajcie się z definicją etyki ekologicznej/środowiskowej.
2. Porozmawiajcie o tym, co stanowi jej cel i sens.
3. Zastanówcie się, do kogo chcecie skierować wasz plakat. Komu go dedykujecie (na przykład dzieci, młodzież, dorośli)?
4. Pomyślcie, co mogłoby się znaleźć na waszym plakacie (hasło, grafika, kolorystyka).
5. Podzielcie się pracą i wykonajcie plakat.
6. Podejmijcie wspólnie decyzję, gdzie chcecie go zawiesić (szkoła, urząd miasta, ośrodek zdrowia, dom kultury, przedszkole, inne miejsce). Zwróćcie uwagę, do kogo kierujecie treść waszego plakatu, i odpowiednio wybierzcie miejsce do wyeksponowania.

Kryteria wykonania zadania: Plakat *Woda życia* (czas na wykonanie zadania: 20 minut)

1. Zapoznajcie się z definicją etyki ekologicznej/środowiskowej.
2. Porozmawiajcie o tym, co stanowi jej cel i sens.
3. Zastanówcie się, do kogo chcecie skierować wasz plakat. Komu go dedykujecie (na przykład dzieci, młodzież, dorośli)?
4. Pomyślcie, co mogłoby się znaleźć na waszym plakacie (hasło, grafika, kolorystyka).
5. Podzielcie się pracą i wykonajcie plakat.
6. Podejmijcie wspólnie decyzję, gdzie chcecie go zawiesić (szkoła, urząd miasta, ośrodek zdrowia, dom kultury, przedszkole, inne miejsce). Zwróćcie uwagę, do kogo kierujecie treść waszego plakatu, i odpowiednio wybierzcie miejsce do wyeksponowania.